

Αριστοτέλης, Πολιτικά
Ενότητα 11- Φάκελος Υλικού
Ερμηνευτικά Σχόλια

A. Σχολικά Εγχειρίδια:

Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 194-195

Φάκελος Υλικού, σελίδα 106.

B. Συμπληρωματικά Ερμηνευτικά Σχόλια

1. Η θέση του κειμένου μέσα στα Πολιτικά- Το θέμα

Βρισκόμαστε στο όγδοο (Θ') και τελευταίο βιβλίο των *Πολιτικών*. Έχει προηγηθεί η διαπραγμάτευση του θέματος του γάμου και της τεκνοποιίας και τώρα είναι σε εξέλιξη **το θέμα** της αγωγής των παιδιών και των εφήβων.

Στο κείμενο της 11^{ης} διδακτικής ενότητας του σχολικού βιβλίου, ο Αριστοτέλης διατυπώνει κάποιους προβληματισμούς σχετικά με το περιεχόμενο της παιδείας και τους στόχους της εκπαίδευσης, για να συνεχίσει και να τελειώσει όλο το έργο εξετάζοντας πλατιά τη μουσική ως πρώτη παιδευτική αξία.

2. Η δομή της ενότητας

A. Ανάγκη για νομοθετική ρύθμιση θεμάτων της παιδείας- Η παιδεία να είναι όμοια για όλους.

B. Προβληματισμοί σχετικά με τον χαρακτήρα της παιδείας, με το περιεχόμενό της, με τους στόχους της.

Γ. Θέσεις για το περιεχόμενο της παιδείας.

3. «Ότι μὲν οὖν ... δεῖ μὴ λανθάνειν». Το αίτημα για νομοθέτηση κοινής παιδείας.

A. «Ότι μὲν οὖν νομοθετέον ... ποιητέον, φανερόν» (απάντηση στην ερώτηση 1 του σχολικού εγχειριδίου (Φ.Λ. →σελ. 195).

Ήδη από την πρώτη φράση της ενότητας, διαπιστώνεται ότι ο Αριστοτέλης συνδέει την παιδεία με τη διακυβέρνηση της πολιτείας.

Η παιδεία είναι λοιπόν **πολιτικό θέμα** που πρέπει να απασχολεί και τους πολιτικούς και τους νομοθέτες, γιατί επηρεάζει τη συνολική ζωή του κράτους, αλλά και του κάθε πολίτη ξεχωριστά, αφού καθορίζει το παρόν του και προδιαγράφει το μέλλον του.

«νομοθετητέον»: Ο Αριστοτέλης είναι θιασώτης (=οπαδός, υποστηρικτής) της νομοθετικά κατοχυρωμένης παιδείας. Επικρίνει

την απουσία νομοθετικής εκπαιδευτικής μέριμνας και τη δυνατότητα αυτοσχεδιασμού του δασκάλου ή του κηδεμόνα που αναπληρώνουν το κενό της πολιτείας και διδάσκουν ό,τι θέλουν οι ίδιοι στα παιδιά. Και στα *Ηθικά Νικομάχεια* (1180 a) αποδοκιμάζει τις ελληνικές πόλεις, εκτός από τη Σπάρτη, οι οποίες δεν μεριμνούν για την παιδεία των νέων και επιτρέπουν την άσκηση «κυκλωπικής εξουσίας», δηλαδή πατριαρχικής, στα παιδιά. Κι αυτό γιατί επιτρέπουν στον πατέρα να επιλέξει το πρόγραμμα σπουδών και τον σκοπό της εκπαίδευσης των παιδιών του.

Η παιδεία για τον Αριστοτέλη πρέπει να είναι **με νόμο** κοινή για όλους, γιατί έτσι υπηρετείται η ευδαιμονία και η ενότητα της πόλης και όχι να παρέχεται ιδιωτικά με πρόγραμμα διδασκαλίας που επιλέγουν οι γονείς. Όπως λοιπόν αναφέρει και στο προηγούμενο απόσπασμα (*Πολιτικά*, 1337a 11-32) με το οποίο ξεκινά το VIII βιβλίο των *Πολιτικών*, που παρατίθεται μεταφρασμένο στο σχολικό εγχειρίδιο (σελ. 194> Φ.Λ), **η παιδεία είναι υπόθεση του κράτους, αφού και κάθε πολίτης ανήκει στο κράτος, και πρέπει να θεσπιστούν νόμοι σχετικά με αυτή.**

«κοινήν ποιητέον»: Η *κοινή παιδεία* είναι αίτημα της κοινωνικής και πολιτικής ισότητας των πολιτών, κατά τον Αριστοτέλη. Η *κοινή παιδεία* είναι αναγκαία για την ενότητα της πόλης και την ευδαιμονία του συνόλου. Υπερασπίζεται τον δημόσιο χαρακτήρα της παιδείας με τα επιχειρήματα του «τέλους» και του «όλου» της πόλης. Με το πρώτο επιχείρημα επικαλείται τον τελικό σκοπό της πόλης, την ευδαιμονία, καθώς μάλιστα ο άνθρωπος ως φύσει πολιτική οντότητα πραγματώνεται στην πόλη. Η επίτευξη της κοινής ευδαιμονίας προϋποθέτει κοινό τρόπο για όλους τους πολίτες, δηλαδή μία και κοινή παιδεία για όλους τους πολίτες. Οι νέοι πρέπει να λαμβάνουν μόρφωση ταιριαστή με το πολίτευμα της πόλης τους, έτσι ώστε να φτάσουν στον επιδιωκόμενο σκοπό, που είναι η ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών. Εφόσον λοιπόν ο σκοπός της πόλης είναι κοινός, **κοινή πρέπει να είναι και η παιδεία** που προσφέρεται και να μην αφήνεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία.

Με το δεύτερο επιχείρημα ο Αριστοτέλης προβάλλει την πόλη ως όλον, μόριο του οποίου είναι ο κάθε πολίτης. Το μόριο δεν είναι δυνατόν να αποφασίζει για το όλον, αλλά το όλον για το μέρος. Η στόχευση μιας τέτοιας πρότασης δεν είναι η ισοπεδωτική ομοιομορφία των πολιτών, αλλά η πολιτική ενότητα της πόλης χωρίς να αποκλείεται η ατομική διαφορά και η ποικιλία των κοινωνικών και ψυχολογικών τύπων. Συνεπώς, αν στόχος της πολιτείας είναι να οδηγήσει τους πολίτες στην αρετή και κατ'

επέκταση στην ευδαιμονία, που είναι ο ύψιστος στόχος, ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μόνο αν παρέχεται κοινό επίπεδο μόρφωσης σε όλους τους πολίτες.

* Συμπερασματικά, στην αρχή της 11^{ης} ενότητας προβάλλονται δύο θέσεις: η παιδεία να είναι αντικείμενο κρατικής μέριμνας και να ρυθμίζεται νομοθετικά («**νομοθετητέον**») και να έχει ενιαίο για όλους χαρακτήρα («**κοινήν ποιητέον**»). Στη συνέχεια, όπως συνηθίζει ο Αριστοτέλης, διατυπώνει τον προβληματισμό της εποχής του που, βέβαια, παραμένει και σήμερα επίκαιρος για τα εκπαιδευτικά ζητήματα.

* Πράγματι η παιδεία επηρεάζει την ποιότητα ζωής των πολιτών, την πνευματική τους καλλιέργεια, την ηθικότητά τους, την πολιτική τους ωριμότητα. Η παιδεία είναι το μέσον με το οποίο μπορούν οι πολίτες να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και να προσφέρουν τα βέλτιστα στο κοινωνικό σύνολο. Εφόσον λοιπόν η παιδεία είναι θεμέλιο της προόδου, μια δημοκρατική πολιτεία πρέπει κατά κύριο λόγο να ενδιαφέρεται και να μεριμνά για την παιδεία όλων των πολιτών της και σε αυτήν να στηρίζει το μέλλον της.

B. «τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρή παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν»

Ο Αριστοτέλης προβάλλει την *υπόθεση εργασίας* που θα τον απασχολήσει με δύο ερωτήματα: 1. Ποιος είναι ο ενδεδειγμένος τύπος παιδείας «τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία»; 2. Πώς πρέπει να διαπαιδαγωγούνται τα παιδιά «πῶς χρή παιδεύεσθαι»; Κατά την προσφιλή του μέθοδο, εξετάζει πρώτα την κατάσταση που διαπιστώνει ότι κυριαρχεί στην εποχή του, και στη συνέχεια οδηγείται σε αυτό που υπαγορεύει η λογική και επαληθεύει η εμπειρία.

4. «Νῦν γάρ ἀμφισβητεῖται... πρὸς τήν ἄσκησιν αὐτῆς».

**Κριτική στην παιδευτική πραγματικότητα της εποχής του.
Τύποι παιδείας.**

A. «Νῦν γάρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων... τῆς ψυχῆς ἦθος»

Ο Αριστοτέλης, για να δικαιολογήσει γιατί χρειάζεται να καθοριστούν τα γνωρίσματα της παιδείας και ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι εκπαιδεύονται, αναφέρεται σε διαπιστώσεις για τον χαρακτήρα της παιδείας και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην εποχή του.

Επισημαίνει τη διαφωνία για τον σκοπό και το περιεχόμενο της

παρεχόμενης παιδείας. Οι άνθρωποι διαφωνούν για το αν οι νέοι είναι καλό να εκπαιδεύονται με σκοπό την κατάκτηση της **αρετής** και του **άριστου βίου** και αν πρέπει να αποβλέπουν με την παιδεία στην **πνευματική καλλιέργεια ή στη διάπλαση ήθους**. Έτσι, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει:

- **«πρὸς ἀρετὴν»:** Η αρετή αναφέρεται και στο καθαρά λογικό μέρος της ψυχής (διανοητικές αρετές) και σε ενέργειες της βούλησης, που ελέγχονται όμως από τη λογική, αλλά γεννιούνται με τον εθισμό (ηθικές αρετές). Η αρετή αποτελεί τη βάση του «αίρειωτέρου βίου».
- **«πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον»:** Ο άριστος βίος απασχόλησε τον Αριστοτέλη στα τρία πρώτα κεφάλαια του έβδομου βιβλίου των *Πολιτικών* και οπωσδήποτε στα *Ηθικά Νικομάχεια*. Εννοεί μάλλον τον άριστο βίο που προβάλλει κάθε πολιτική κοινωνία στα μέλη της ως «αίρειωτέρον βίον» (=προτιμότερο βίο). Στο σύνολο των αριστοτελικών αναφορών η αρετή αποτελεί την προϋπόθεση του «αίρειωτέρου βίου», όπως φαίνεται και στα *Ηθικά Νικομάχεια* (1172a24). Επιπλέον, χρειάζεται να αναγνωρίσουμε ένα πλάτος στην έννοια της αρετής, σύμφωνα με το οποίο π.χ. οι Σπαρτιάτες ταύτιζαν το περιεχόμενο της αρετής με την πολεμική ανδρεία και κατά συνέπεια, ο βίος που θεμελιώνεται στην πολεμική ανδρεία ήταν ο άριστος γι' αυτούς. Γίνεται σαφές ότι ο άριστος βίος συνδέεται με το άριστο πολίτευμα. Άριστη πολιτεία είναι εκείνη που εξασφαλίζει τον «αίρειωτάτον βίον», την άριστη ζωή για το άτομο και το σύνολο συγχρόνως. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας και μοναδικός άριστος βίος, αλλά τόσοι όσα και τα πολιτεύματα.

Σύμφωνα πάλι με μελετητές, ο άριστος βίος ανήκει στο «λόγον ἔχον», το θεωρητικό και ανώτερο μέρος της ψυχής. Μάλιστα, σε παρακάτω απόσπασμα των *Πολιτικών* (*Πολιτικά* 1340 a 5 κ.ε.) ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι ένα παιδευτικό αγαθό όχι μόνον ευχάριστο και διασκεδαστικό, αλλά χρήσιμο και για ηθικούς σκοπούς και για τη διαμόρφωση του άριστου βίου είναι η μουσική. Συγκεκριμένα, αναφέρει: «... πρέπει να θεωρούμε ότι η μουσική ασκεί πάνω μας κάποια επίδραση προς την κατεύθυνση της αρετής, καθώς έχει τη δύναμη ... να δίνει μια ορισμένη ποιότητα στον χαρακτήρα μας, δεδομένου ότι μας ασκεί στο να αισθανόμαστε ευχαρίστηση με τον σωστό τρόπο· με έναν άλλο τρόπο μπορούμε να πούμε ότι η μουσική συμβάλλει στο να καθορίσουμε την πορεία του βίου μας και να καλλιεργήσουμε τον νου μας». Ως παραδείγματα αναφέρει τη

χρήση των λατρευτικών ασμάτων στις γιορτές, όπου οι συμμετέχοντες αρχικά διεγείρονται στο άκουσμα της γεμάτης πάθος μουσικής και στη συνέχεια, πάλι ηρεμούν με τα ιερά τραγούδια που ακολουθούν σαν να βρήκαν ίαση και καθαρισμό, δηλαδή ψυχική ανακούφιση, η οποία συνδέεται με απόλαυση. Επίσης, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει:

- **«πρὸς τὴν διάνοιαν»:** Ορισμένοι θεωρούν ότι η παιδεία έχει νόημα ως **ἀσκησις τοῦ νοῦ**, ως μαθητεία μόνο του πνεύματος.
- **«πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος»:** Από την άλλη, η διαμόρφωση **ἠθικοῦ χαρακτήρα** αποτελεί και αυτή κύριο διακύβευμα της παιδείας, το οποίο έχει υποστηρικτές, αλλά και αρνητές.

Β. «ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν ... ἄσκησιν αὐτῆς». Τύποι παιδείας

Ο ρεαλιστικός και εμπειρικός χαρακτήρας της αριστοτελικῆς σκέψης φαίνεται και στη διαπίστωση ότι η έρευνα για την παιδεία δεν διευκολύνεται από την παρατήρηση της τότε παρεχόμενης εκπαίδευσης. Κρίνει, λοιπόν, ο Αριστοτέλης ότι η απουσία νομικού πλαισίου για την εκπαίδευση και ο ιδιωτικός της χαρακτήρας προσανατολίζουν τους ανθρώπους σε ανόμοιες επιλογές παιδείας με πολιτικές, βέβαια, επιπτώσεις στην ενότητα και στην ευδαιμονία της πόλης. Διακρίνει στην εποχή του και μας παραδίδει τρεις τύπους παιδείας:

- α) την ωφελιμιστική παιδεία, με την οποία επιδιώκεται το πρακτικό και το ωφέλιμο, τα **χρήσιμα για τη ζωή** («τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»).
- β) τη «γνωσιοκεντρική / νοησιαρχική, η οποία δίνει προτεραιότητα στην καλλιέργεια του νοῦ, σε **αὐτὰ που ἀπλῶς προάγουν τη γνώση**, («τὰ περιττά»).
- γ) την ηθοπλαστική η οποία προτάσσει τη διάπλαση του ἥθους των παιδιών, **αὐτὰ που τείνουν πρὸς την ἀρετή** («τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετήν»).

Κανένας τύπος παιδείας από αυτούς δεν ικανοποιεί απόλυτα τον Αριστοτέλη, γιατί ο κάθε τύπος από μόνος του δεν είναι σε θέση να προσφέρει όλα εκείνα τα γνωρίσματα που απαιτούνται για τη συγκρότηση της προσωπικότητας του σπουδαίου πολίτη και πολιτικού. Ο Αριστοτέλης μας παραδίδει τον προβληματισμό που είχε ανακύψει για τις τρεις κατευθύνσεις της παιδείας: κατάρτιση για βιοπορισμό, ή διάπλαση ενάρετου χαρακτήρα, ή καθαρή

μόρφωση. Όπως θα διευκρινίσει στη συνέχεια του όγδου βιβλίου ο Αριστοτέλης, η παιδεία που υπηρετεί πραγματικά τις αρχές της πόλης και διαπλάθει τον σπουδαίο πολίτη και πολιτικό χρειάζεται να διέπεται από τρεις αρχές: α) τη μεσότητα, β) το δυνατό που αφορά το ανθρωπίνως εφικτό και γ) το πρέπον. Η τριπλή αυτή βάση παιδείας υπαγορεύει ένα διαφορετικό πρόγραμμα σπουδών από αυτό που παρεχόταν τότε και το οποίο ο Αριστοτέλης το κρίνει ως συγκεχυμένο και ανεπαρκές.

Ο προβληματισμός αυτός οφείλεται στο ότι όλοι τιμούν την αρετή. Ο καθένας όμως δίνει διαφορετικό περιεχόμενο σε αυτή. Επομένως, διαφοροποιείται και ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να ασκείται. Παρόμοιο προβληματισμό είχε διατυπώσει και ο Πλάτωνας στον διάλογο «Λάχης» (Λάχης 190 b 7), όπου αναφέρει: «Αν δεν ξέρουμε καν τι είναι η αρετή, με ποιον τρόπο θα συμβουλέψουμε κάποιον πώς να την κατακτήσει πιο εύκολα;»

Ασφαλώς, ο προβληματισμός αυτός δεν αφορά μόνο την εποχή του Αριστοτέλη. Αντιθέτως, είναι διαχρονικός και απασχολεί όλες τις κοινωνίες. Είναι αλήθεια ότι οι πολιτικές, κοινωνικές, ιστορικές και ιδεολογικές μεταβολές επηρεάζουν και το περιεχόμενο της έννοιας της αρετής και συνεπώς, και τους στόχους της παιδείας. Υπάρχουν, δηλαδή, αρχές και αξίες στις πολιτικές κοινωνίες και σύμφωνα με αυτές διαμορφώνονται τα κριτήρια δημιουργίας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η παιδεία λοιπόν έχει πολιτικό χαρακτήρα.

Γ. «ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας». Η παιδεία στην εποχή του Αριστοτέλη

ἐμποδῶν: < (κατά Hofmann): ἐν ποσὶ ὧν, πρό τῶν ποδῶν (=μπροστά στα πόδια μας, άρα μπροστά μας)», «μέσα εις τα πόδια», παρέχων εμπόδιον}

Με τη φράση «ἐμποδῶν παιδείας» ο Αριστοτέλης εννοεί την παιδεία με την οποία είμαστε καθημερινά σε επαφή, την παιδεία που ισχύει στην κοινωνία μας. Σε ένα παρακάτω χωρίο των Πολιτικῶν (Πολιτικά 1337b 23) αναφέρει τι αποτελούσε συνήθως την παιδεία του καιρού του. Διακρίνει, λοιπόν, τα μαθήματα που διδάσκονταν εκείνη την εποχή σε τέσσερις κλάδους που ήταν οι ακόλουθοι:

- α) **ανάγνωση και γραφή**, αντικείμενα τα οποία θεωρούνταν χρήσιμα για τη ζωή («χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»),
- β) **γυμναστική**, η οποία συντελούσε στην καλλιέργεια της

ανδρείας,

γ) **μουσική**, η οποία θεωρούνταν και χρήσιμη για τη ζωή και ασκούσε ηθική επίδραση στον άνθρωπο,

δ) μερικές φορές **σχέδιο και ζωγραφική**, δεξιότητες που θεωρούνταν κι αυτές χρήσιμες για τη ζωή.

Η **αριθμητική** δεν αναφέρεται, επειδή ίσως στην Αθήνα αυτή διδασκόταν στο σπίτι και όχι στο σχολείο. Κατά τον Παναγή Γ. Λεκατοά, με τον όρο «γράμματα» που αναφέρεται στο κείμενο, εννοείται όχι μόνο ανάγνωση και γραφή, αλλά και στοιχεία γραμματικής και μαθηματικά.

5. «Ότι μέν οὖ ... ἢ τήν διάνοιαν». Κυρίαρχος ο ηθοπλαστικός χαρακτήρας της παιδείας. Διατύπωση των προσωπικών θέσεων του Αριστοτέλη.

Έπειτα από την παρουσίαση των προβληματισμών σχετικά με τον χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τους στόχους της παιδείας, η ενότητα κλείνει με τη διατύπωση των προσωπικών θέσεων του Αριστοτέλη πάνω σε αυτά τα ζητήματα.

➤ Ο φιλόσοφος λοιπόν ακολουθεί τη μέση οδό και υποστηρίζει ότι οι νέοι πρέπει ασφαλώς να μαθαίνουν γνώσεις χρήσιμες για τη ζωή, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο, αλλά από αυτές όχι όλες, παρά μόνο τις αναγκαίες. Κι από τις αναγκαίες, όμως, πρέπει να μαθαίνουν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους και όχι τις ευτελείς που ασκούν οι δούλοι, οι οποίες αδρανοποιούν το σώμα και τον νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο, άξεστο («βάνανυσον») και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετής. Δεν αρμόζει στους ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν σε κάθε γνώση τη χρησιμότητα, γιατί αυτή μπορεί να τους οδηγήσει στη μονομέρεια.

Από τα παραπάνω, λοιπόν, προκύπτει ότι οι χρήσιμες γνώσεις είναι απαραίτητες, αλλά δεν πρέπει να αποτελούν αυτοσκοπό. Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να είναι κυρίως ηθοπλαστικός και να στοχεύει τόσο στη διαμόρφωση του σώματος όσο και του πνεύματος του ανθρώπου.

Ειδικότερα:

✱ Στην ενότητα αυτή, ο Αριστοτέλης δίνει τα όρια ανάμεσα στη γνώση που προάγει συνολικά τον άνθρωπο και σε εκείνη που τον υποδουλώνει», κατά μία άποψη. Φαίνεται ότι δεν αποδοκιμάζει απολύτως καμιά διάσταση γνώσης, (χρήσιμη, αναγκαία, επιστημονική και ηθοπλαστική). Όμως απορρίπτει τη μονοδιαστατικότητα της παρεχόμενης γνώσης και μάλιστα, της πρακτικά / επαγγελματικά προσανατολισμένης. Προβάλλει ένα πρότυπο γνώσης που συνθέτει τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, την επιστημονική αλήθεια με κυρίαρχο τον ηθοπλαστικό προσανατολισμό. Στο παιδευτικό πρόγραμμα του Αριστοτέλη έχει θέση και το χρήσιμο και η ελεύθερη απασχόληση και η επιστημοσύνη. Ωστόσο, αποκλείεται ό,τι θα έθιζε το νέο στην ευτέλεια και την ποταπότητα (βάνανυσον ἔργον).

✱ **«Βάνανυσον δ' ἔργον»** (<βάνανυσος από το βαῦνος< αὔω: η λέξη σήμαινε τον τεχνίτη, τον σιδηρουργό, που έμενε μόνιμα στην πόλη και εργαζόταν εκεί. Οι τεχνίτες ήταν απαραίτητοι και πολύτιμοι για την πολιτεία. Όμως οι νομαδικοί και φιλοπόλεμοι λαοί τους περιφρονούσαν. Οι βάνανυσοι ή το βάνανυσον αναφέρονται στην τάξη των εργατών που ασκούν μηχανική και ταπεινή τέχνη). Τα έργα που δεν ταιριάζουν στους ελεύθερους ανθρώπους είναι αυτά που καθιστούν τον άνθρωπο που τα επιτελεί βάνανυσο, δηλαδή, ανίκανο να κατακτήσει την αρετή και να πράξει σύμφωνα με αυτή. Έτσι, η επαγγελματική εκπαίδευση συνδέεται με τους «βανανύσους», δηλαδή, με τους ανθρώπους που διαθέτουν τη γνώση και την κατασκευαστική τους ικανότητα στην υπηρεσία των άλλων με αμοιβή, αλλά αυτό είναι στοιχείο δουλικότητας. Φαίνεται ότι ο Αριστοτέλης διακρίνει τη γνώση από την κοινωνική λειτουργία της, από την άποψη ότι η γνώση που οδηγεί σε επαγγελματική εξειδίκευση στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας δεν αναιρεί τον αλλοτριωτικό χαρακτήρα της μισθωτής εργασίας. Κι αυτό γιατί ο άνθρωπος «εμπορευματοποιεί» την επαγγελματική γνώση του, δηλαδή, ένα ποιοτικό γνώρισμα της ύπαρξής του, και το υποτάσσει στη βούληση του άλλου. Αυτό όμως δεν μπορεί να είναι έργο παιδείας που ταιριάζει σε πολίτη, δηλαδή, σε άνθρωπο ελεύθερο και αγαθό που υπηρετεί συνειδητά την πόλη.

(www.study4exams.gr)

(Βιβλίο του Καθηγητή για τον Φιλοσοφικό Λόγο, Ο.Ε.Δ.Β., 2004,
(Κ. Μπουκόρου, Μ. Μπουκόρου, Αριστοτέλους Πολιτικά, Γ
Λυκείου, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2011).

19-4-2017

7-5-2018

10-5-2019

(Ενότητα 20^η-Φ.Λ)

9-2- 2021

Ενότητα 11^η-Φ.Υ.)

63^ο Γενικό Λύκειο Αθηνών

Μαρία Ευγενίου